Harmonie – Chromatika

Doplnění diatonické harmonie chromatikou přináší do tóniny další napětí, vytváří tzv. umělé citlivé tóny, které volají po rozvedení. Chromatika neporušuje tóninu, ale zdůrazňuje její vazby.
Do chromatické harmonie řadíme:
- Mimotonální dominanty – nedoškálné akordy tvořící vůči některému doškálnému durovému nebo mollovému akordu tóniny spoj dočasné „dominanty“ s tónikou.
- Akordy chromatické terciové příbuznosti – nedoškálné akordy přebírající tónorod akordů hlavních vzdálených o tercii (chromaticky terciově příbuzných)
- Akordy se třemi citlivými tóny – nedoškálné akordy na druhém a sedmém stupni - frygický a lydický kvintakord, a jejich obraty - neapolský a lydický sextakord
- Alterované akordy – akordy změněné alterací (zvýšením či snížením) určitých tónů, jejich součástí je interval zm.3, který se v obratech mění na zv.6. K alteraci užíváme především hlavních septakordů, alterovány mohou být i jako akordy mimotonální.

Mimotonální dominanty

Pod termín **dominanta** v širším slova smyslu lze zahrnout **více různých akordů**. V užším slova smyslu je tím myšlen **akord na pátém stupni**, a to jak kvintakord, tak septakord a nónový akord. V druhém významu sem lze řadit **spodní dominantu**, tedy subdominantu a také septakord S^{+7} jako její rozšíření a konečně pak **kombinovanou dominantu se subdominantou**, tedy septakord VII stupně ~~DS^7~~. Napětí těchto „dominant“ směrem k obratům tónického kvintakordu je uvolňováno rozvodem (dominantním, subdominantním a kombinovaným).
Pokud některou z těchto dominant (S, D, D^7, D^9, S^{+7}, ~~DS^7~~) postavíme před jiný stupeň než tóniku (lze je vložit před kterýkoli durový nebo mollový akord), vzniká tzv. **mimotonální dominanta**. Jde tedy o dominantu před tonálními akordy přebírajícími na okamžik funkci **dočasné tóniky** (K. Janeček ji nazývá **místotónika**). Mimotonální dominanty jsou rovněž někdy nazývány vložené dominanty, protože se vkládají do jinak probíhajícího tonálního rámce. To, že jsou vypůjčeny z jiné tóniny, naznačujeme jejich **funkčním značením odpovídajícím dočasné tónině a ohraničené závorkou**, následující rozvodný akord (dočasná tónika) si ponechává **funkční značku původní**.
Nejběžnějším případem jsou mimotonální dominanty ve formě **čtyřzvuků** (D^7, S^{+7}, ~~DS^7~~ – ten nejčastěji ve formě zmenšeně zmenšeného septakordu), rozváděny jsou podle pravidel tak, jak jsme je poznali v kapitole základních septakordů. Nejméně užívaný je mimotonální subdominantní kvintakord, pokud se užívá, pak velmi často ve dvojici s dominantním kvintakordem či septakordem (SD)T.

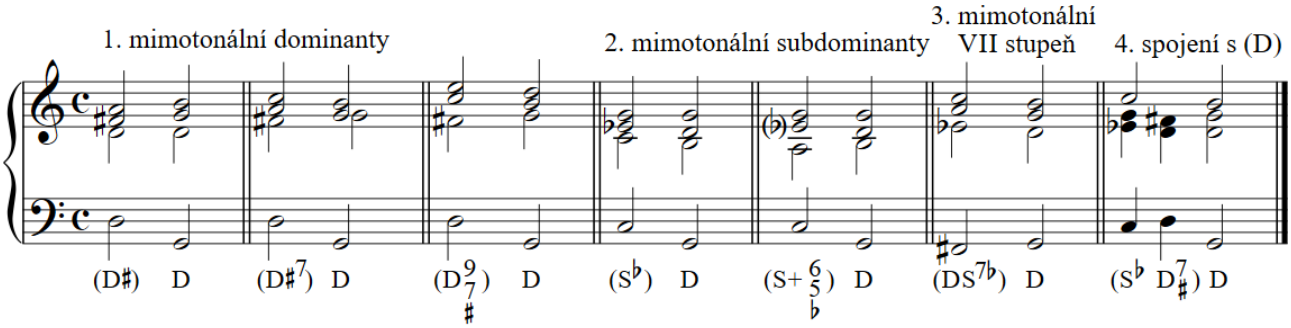

Nástup mimotonálních dominant je často řešen chromatickým zvýšením či snížením doškálných tónů, tyto postupy musíme vždy zachovat v rámci daného hlasu (téhož hlasu).

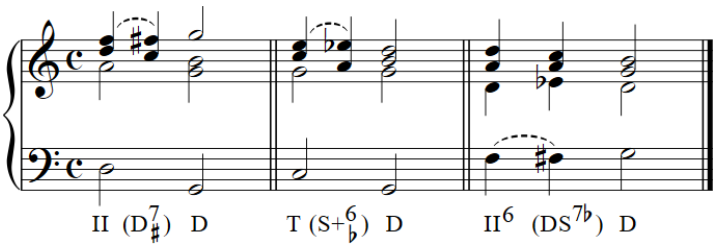

Při nedodržení tohoto požadavku vzniká zakázaný postup, který nazýváme **harmonická příčnost**. Ta nesmí nastat ani při nástupu mimotonální dominanty ani při jejím rozvádění (její vytvoření hrozí, je-li rozvodným akordem septakord).

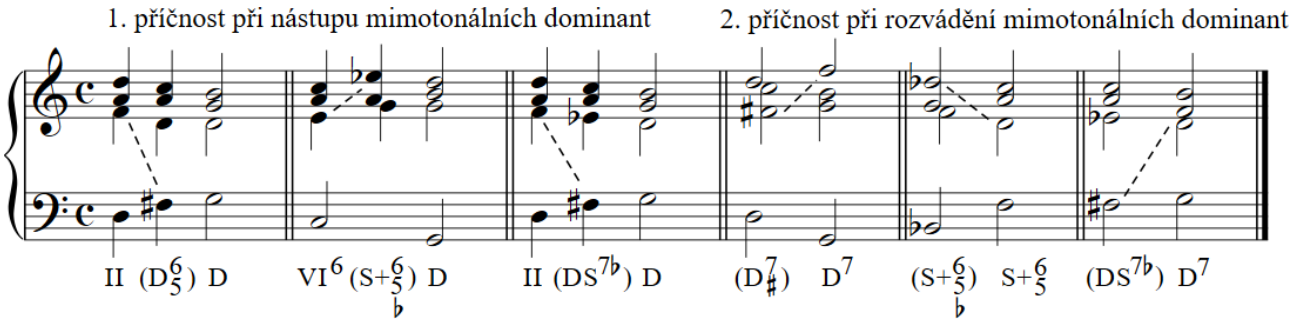

Harmonizace tónů melodie mimotonálními dominantami – mimotonálními dominantami harmonizujeme nahodile zvýšené nebo snížené tóny:
Chromaticky zvýšený tón – považujeme jej za tercii mimotonální D nebo primu ~~DS~~^{7} (zmenšeného či zmenšeně malého).
Chromaticky snížený tón – považujeme jej za tercii mimotonální moll S, septimu zmenšeného ~~DS~~^{7}, nebo septimu mimotonální D, je-li vložena před subdominantu
Potřebujeme-li rozhodnout, zda je nějaký akord mimotonálním akordem, orientujeme se podle **postupu fundamentálního basu** (základní tóny vybraného akordu a akordu následujícího, rozvodného). Pokud jejich vztah odpovídá vztahu klesající dominanty (D, D^{7}, D^{9}), klesající čisté kvarty (S) a velké sekundy (S^{+7}) nebo stoupající malé sekundy (~~DS~~^{7}), jedná se o některý z mimotonálních akordů.

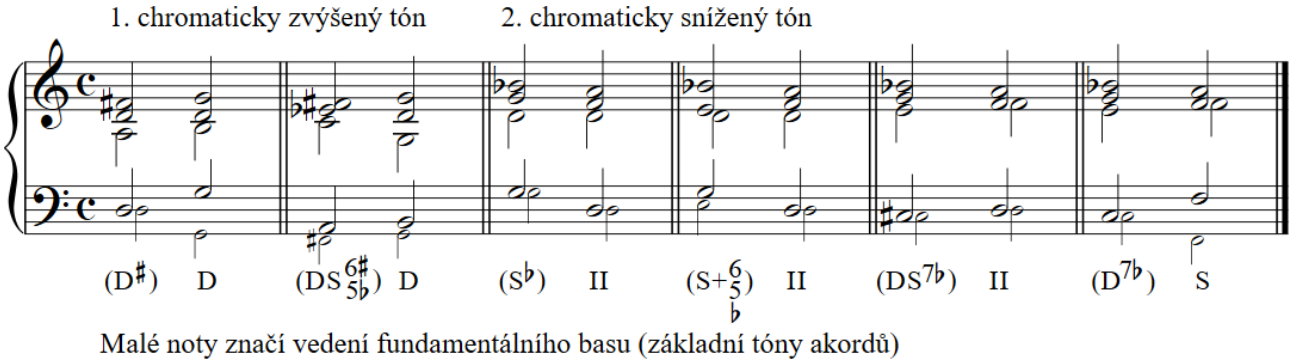

Malé noty značí vedení fundamentálního basu (základní tóny akordů)

Sled mimotonálních dominant: Jedná se o **zřetězení více mimotonálních dominantních septakordů** v kvintovém poměru za sebou.
Typické znaky: Citlivý tón jedné dominanty klesá k septimě následující dominanty, střídají se vždy akord úplný a neúplný, dva stejné hlasy vždy sestupují v paralelních tritónových odstupech.

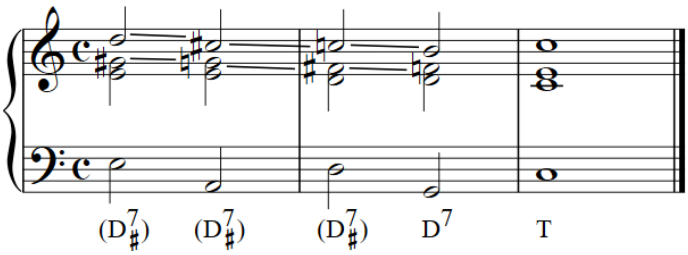

Možné varianty sledu mimotonálních dominant: D^{7}-D^{7}, D^{7}-$D^{4/3}$, $D^{6/5}$-D^{2}, ~~DS^{7}~~-~~$DS^{4/3}$~~, D^{9}-D^{7}

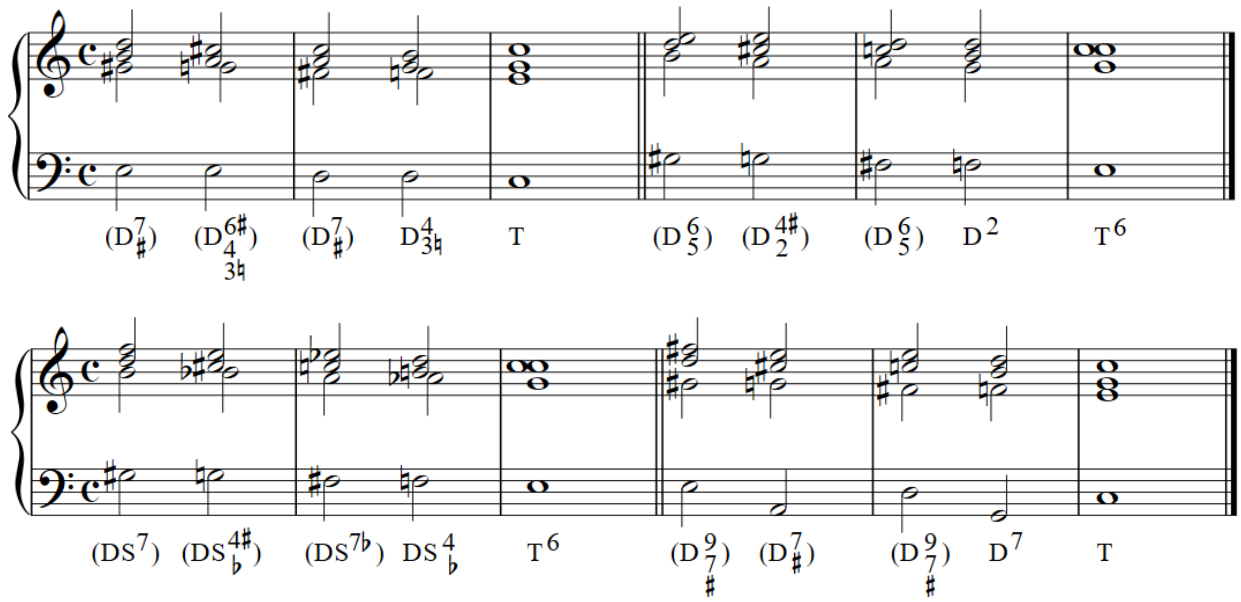

Sled mimotonálních subdominant: Jedná se o **zřetězení mimotonálních akordů S^{+}**.
Typické znaky: Klesající citlivý tón jedné (S^{+}) stoupá k přidané spodní septimě následující (S^{+}). V praxi se příliš neužívá.
Možné varianty sledu mimotonálních dominant: S^{+7}- $S^{+4/3}$

Zadání číslovaný bas:

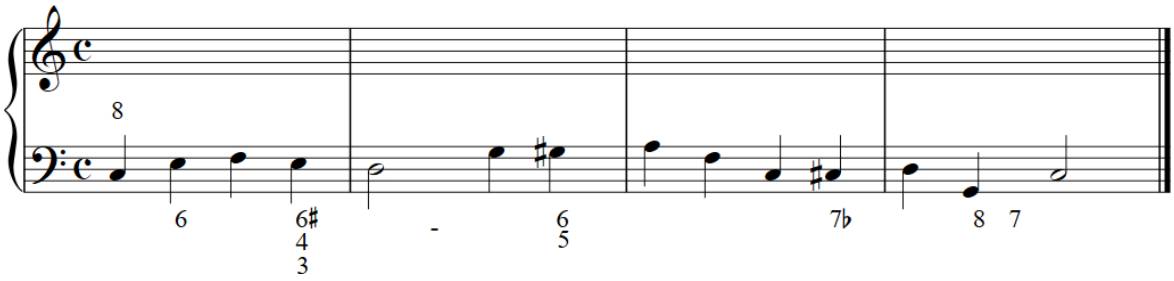

Akordy chromatické terciové příbuznosti

Akordy chromatické terciové příbuznosti jsou mimotonální akordy se základními tóny vzdálenými terciově od hlavních kvintakordů tóniny. Získávají **stejný tónorod** jako tyto akordy, tato změna je uvedena v číslovaném basu příslušnou posuvkou, jinak se funkční značení akordů nemění.
Tyto akordy spojujeme s akordy doškálnými **vzdálenými o sekundu nebo tercii**. Pozor je třeba dát na spoje akordů **vzdálených vůči sobě v basu o půltón**, zvýšený terciový tón akordu chromatické terciové příbuznosti se stává **umělým citlivým tónem**, je tedy nutné postupovat při tvorbě vrchních hlasů podle **pravidla klamného spoje**, př. spoj III# S.
Také akordy chromatické terciové příbuznosti mohou být nejen kvintakordy, ale i septakordy. Mají za úkol obohacovat harmonickou hudební řeč.
O významu terciově vzdálených akordů (mediant) u nás pojednával **Jaroslav Volek**, který navrhoval považovat **medianty** za samostatnou harmonickou funkci, podobně jako **Karel Janeček** mluví o funkcích **frygického a lydického akordu**.
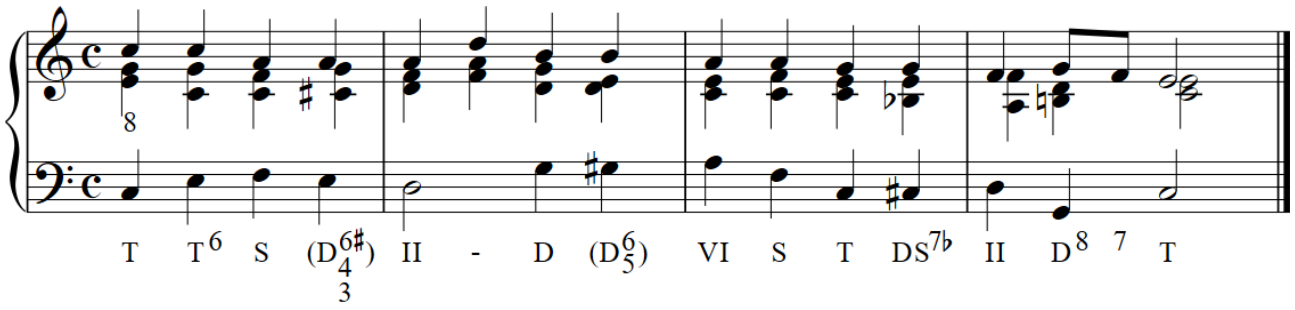
Řešení: